

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتاب معلّم

(راهنمای تدریس)

زبان فارسی (۲)

سال دوّم آموزش متوسطه

نظری - فنی و حرفه‌ای - کاردانش

وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

نام کتاب : کتاب معلّم زبان فارسی (۲) - ۳۷۷

مؤلفان : مرتضی منشاری، حسین قاسم‌پورمقدم و مهدی قائمیان

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

صفحه‌آرا : خدیجه محمدی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده‌ی مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۴ - ۰۲۶۲۴۱۰۶۶۰، دورنگار : ۰۲۶۲۴۰۶۶۰، صندوق پستی : ۱۳۴۴۵/۶۸۴

چاپخانه : فراین

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ سوم ۱۳۸۴

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹۶۴-۰۵-۱۱۱۴-۵ ISBN 964-05-1114-5

فهرست

سخنی با همکاران گرامی

<p>درس یازدهم — عنوان، شروع و پایان نوشته ۱۵۴</p> <p>درس دوازدهم — ساختمان فعل ۱۵۹</p> <p>درس سیزدهم — «بایدها» و «نبایدها»ی املائی ۱۷۱</p> <p>درس چهاردهم — روش تحقیق (۱) ۱۷۵</p> <p>درس پانزدهم — نظام آوایی زبان ۱۸۲</p> <p>درس شانزدهم — گروه اسمی (۱) ۱۹۱</p> <p>درس هفدهم — روش تحقیق (۲) ۲۰۶</p> <p>درس هجدهم — گروه اسمی (۲) ۲۱۲</p> <p>درس نوزدهم — مرجع شناسی ۲۲۲</p> <p>درس بیستم — گروه اسمی (۳) ضمیر ۲۳۷</p> <p>درس بیست و یکم — املا و گزینش های املائی (۱) ۲۴۶</p> <p>درس بیست و دوم — مقاله نویسی (۱) ۲۵۴</p> <p>درس بیست و سوم — گروه قیدی ۲۶۳</p> <p>درس بیست و چهارم — ساخت واژه ۲۷۰</p> <p>درس بیست و پنجم — مقاله نویسی (۲) ۲۸۲</p> <p>درس بیست و ششم — گزینش های املائی (۲) ۲۹۵</p> <p>درس بیست و هفتم — جمله ی مرکب ۳۰۱</p> <p>درس بیست و هشتم — گزارش نویسی ۳۱۰</p> <p style="text-align: right;">منابع و مراجع ۳۲۵</p>	<p>بخش اول: کلیات برنامه ی درسی</p> <p>فصل اول — تبیین رویکرد برنامه ۲</p> <p>فصل دوم — اهداف ۴</p> <p>فصل سوم — محتوا ۹</p> <p>فصل چهارم — روش ها و الگوهای تدریس ۱۱</p> <p>فصل پنجم — ارزش یابی ۲۹</p> <p>بخش دوم: بررسی درس های کتاب زبان فارسی (۲)</p> <p>درس اول — زبان و گفتار ۳۵</p> <p>درس دوم — جمله ۴۲</p> <p>درس سوم — ویرایش ۵۱</p> <p>درس چهارم — جمله و اجزای آن ۷۷</p> <p>درس پنجم — انواع نوشته ۹۲</p> <p>درس ششم — خط و نوشتار ۱۰۷</p> <p>درس هفتم — املا ۱۱۶</p> <p>درس هشتم — گروه فعلی و ویژگی های آن ۱۲۱</p> <p>درس نهم — طرح نوشته — مواد لازم نوشته ۱۳۹</p> <p>درس دهم — ویژگی های فعل معلوم و مجهول ۱۴۵</p>
---	---

شکر شکن شوند همه طوطیان هند
زین قند پارسی که به بنگاله می‌رود
حافظ

سخنی با همکاران گرامی

زبان شیرین و گران‌سنگ فارسی قرن‌ها مسند‌نشین بخش عمده‌ای از دنیای قدیم بوده و اکنون نیز در سه کشور ایران، تاجیکستان و افغانستان، گویشوران با همین زبان، سخن می‌گویند. زبان فارسی، زبان ملی و رمز و راز و شاخص هویت ماست. این زبان آینه‌ی تمام‌نمای فرهنگ غنی و مایه‌ور و ادبیات ژرف و عزیز و سترگ فارسی است. حراست و پاسداری، گسترش و تعمیق و شناختن و شناساندن این زبان و ادبیات ریشه‌دار و خجسته، مسئولیت و رسالتی همگانی است که معلمان و دبیران زبان و ادبیات فارسی، در این میانه نقشی خطیرتر و مسئولیتی سنگین‌تر دارند. آنان، دانش‌آموزان را با این زبان و عوامل باروری و شکوفایی و نیز آفت‌ها و عوامل تباهی و تخریب آن آشنا می‌سازند و جز دعوت به حراست، شیوه‌های کمال بخشی و متناسب‌سازی آن با نیازهای امروز و آینده را می‌آموزند و می‌آموزانند.

تردیدی نیست که تنها با آموزش‌های کهنه و سنتی به عطش‌ها و نیازهای نو نمی‌توان پاسخ گفت. نوسازی ساختمان آموزش زبان از بایسته‌ترین نیازهای امروز ماست که در برنامه‌ی آموزش زبان در کتاب زبان فارسی و در رویکردهای جدید آموزش زبان فارسی و به تفصیل در مقدمه‌ی خود کتاب به این سهم اشاره شده است. نوسازی روش‌ها باید به نوسازی پینش‌ها بینجامد. از نگاه نو و پیش‌تازه، روش و رفتار نو می‌زاید که محصول و ره‌آورد این سیر و حرکت، پرورش و تربیت نسلی نو‌نگر، پویا و پیشرو خواهد بود. این راهنما نیز در جهت تحقق همین هدف گام برمی‌دارد.

* کتاب‌های زبان فارسی

نخستین کتاب زبان فارسی در سال ۱۳۷۴ در چرخه‌ی آموزش قرار گرفت. این کتاب با پشتوانه‌ی راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی دبیرستان و جلسات و گفت‌وگوها با استادان، دبیران کارآموزده و فرهیخته و کارشناسان و صاحب‌نظران ولادت یافت و اکنون که چاپ اول این راهنما در دستان شماست، سال‌ها از آن زمان می‌گذرد. در طی این سال‌ها، کتاب بارها و بارها در کلاس‌های ضمن خدمت و با حضور دبیران مجری و در نشست‌های علمی با حضور استادان زبان فارسی و زبان‌شناسی و نیز نامه‌ها و نقد و نظرهای فراوان، بررسی و در نتیجه اصلاح شده است. اکنون که کتاب به ثباتی نسبی رسیده است بر آن شدیم تا راهنمای معلم آن را تهیه و تدوین کرده و در اختیار همکاران گرامی قرار دهیم. برای تحقق این کار، سه گروه از سه استان کشور

برگزیده شدند تا براساس چارچوب برنامه‌ی مدون دفتر برنامه‌ریزی، به تدوین راهنمای کتاب بپردازند. در این راهنما سعی شده است به نیازهای فوری آموزشی پاسخ داده شود نیز تلاش شده است در بخش ویژه به روش‌ها و کلیات تدریس نیز بپردازیم. این روش‌ها به گونه‌ای طراحی و تدوین شده که با نیازهای درس زبان فارسی همسو باشد؛ علاوه بر آن در بخش کلیات، ساختار و محتوا نیز تبیین شده است.

در هر درس ضمن برشمردن اهداف کلی و اهداف جزئی، همکاران گرامی را به نکات مهم و اساسی درس توجه داده‌ایم، بنابراین پرداختن به مسائل حاشیه‌ای و پراکنده - هر چند ارزنده و شیرین - فرصت‌های مفید کلاس را خواهد گرفت که از آن پرهیز باید کرد. ذکر منابع مهم و عمده‌ی هر درس نیز از ویژگی‌های این راهنماست که همکاران گرامی باید با آن‌ها آشنا شوند؛ تهیه‌ی یک دوره از این منابع برای کتابخانه‌ی مدرسه مفید خواهد بود. در این راهنما سعی شده است چکیده‌ی برخی مباحث مهم این منابع عیناً ذکر شود. مفاهیم عمده‌ی کتاب نیز توضیح و تشریح شده است.

روش‌های تدریس پیشنهادی و طرح مفاهیم و نکات اساسی از بخش‌های دیگر این راهنماست به خودآزمایی‌های کتاب پاسخ‌های تشریحی، جامع و نسبتاً کامل داده شده است. علاوه بر آن خودآزمایی‌های نمونه نیز طراحی شده تا در فرصت‌های مناسب به عنوان الگو به کار تدریس یاری برسانند.

از همه‌ی معلمان، دبیران و استادان فرهیخته و ناقدان گرامی که با نامه‌ها، نوشته‌ها و نقد و نظرها در این راه یاریگر ما بوده‌اند صمیمانه سپاسگزاریم. از مؤلفان گرامی این کتاب که بذل همت، تلاش عالمانه و دقت علمی آنان این کتاب را به ثمر رساند نیز سپاسگزاریم.

گروه زبان و ادبیات فارسی

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی